

Wyrok z dnia 11 stycznia 2005 r.

I UK 105/04

Wykreślenie wpisu pozarolniczej działalności gospodarczej z ewidencji lub odnotowanie przerw w jej prowadzeniu powoduje - na stałe lub okresowo - ustanie obowiązku ubezpieczenia. Zgłoszenie faktycznego zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej tylko w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych może prowadzić do ustania obowiązku ubezpieczenia w przypadku rzeczywistego zaistnienia przerwy w prowadzeniu tej działalności.

Przewodniczący SSN Herbert Szurgacz, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Barbara Wagner (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 stycznia 2005 r. sprawy z wniosku Danuty S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o ustalenie braku obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu, na skutek kasacji wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 stycznia 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 21 stycznia 2004 r. [...] oddalił apelację Danuty S. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 1 września 2003 r. [...], oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w B. z dnia 5 marca 2003 r., odmawiającej wyłączenia z okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu okresów wymienionych w decyzji, które wnioskodawczynie wskazywała jako okresy wyrejestrowania działalności gospodarczej.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena. Decyzją z 5 marca 2003 r. organ rentowy stwierdził, że Danuta S. podlegała od 1 maja 2002 r. ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia poza-

rolniczej działalności gospodarczej w zakresie krawiectwa. Powołaną decyzją Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. odmówił także wnioskodawczyni wyłączenia z okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu okresów, w których faktycznie nie prowadziła działalności gospodarczej z uwagi na chorobę.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, osoby prowadzące działalność gospodarczą podlegają z tego tytułu obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu - na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), powoływanej dalej jako „ustawa”. Według art. 13 pkt 4 tejże ustawy, obowiązek ubezpieczenia powstaje z dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej, a ustaje z dniem, w którym nastąpiło zaprzestanie jej prowadzenia. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. - Prawo o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.), działalnością gospodarczą jest - między innymi - działalność usługowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Rozpoczęcie tej działalności, jak również jej zaprzestanie, wymaga podjęcia czynności określonych stosownymi przepisami. Wnioskodawczyni zgłosiła rejestrację działalności gospodarczej w dniu 1 listopada 1994 r. i do 11 czerwca 2003 r. nie informowała Urzędu Skarbowego o jej zawieszeniu. Powiadomienie o przerwach w prowadzeniu działalności gospodarczej jedynie organu rentowego - nie daje - zdaniem Sądu, podstaw do przyjęcia, że w tych okresach działalność nie była prowadzona. W celu uzyskania wyłączenia z ubezpieczenia społecznego wskazywanych przez wnioskodawczynię przerw, powinna ona była wyrejestrować działalność gospodarczą w Urzędzie Skarbowym przedkładając odpowiednie dokumenty.

Danuta S. zaskarżyła ten wyrok kasacją. Wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 13 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - poprzez wyrażenie poglądu, że wnioskodawczyni, pomimo zawiadomienia organu rentowego o przerwach w prowadzeniu działalności gospodarczej, podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, chorobowemu i wypadkowemu w okresach przez nią wskazanych, a także naruszenie przepisów prawa procesowego, a to art. 233 k.p.c. - poprzez przyjęcie, że „zawiadomienie złożone przez wnioskodawczynię do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w B. na okoliczność przerw w prowadzeniu działalności gospodarczej nie mogą być traktowane jako informacja o zaprzestaniu działalności”, oraz art. 316 § 1 k.p.c. - poprzez „błędną ocenę materiału dowodowego i przyznanie, że wnioskodawczyni nie udowodniła okoliczności zgłoszenia faktu zaprzestania prowadzenia działalności gospo-

darczej”, jej pełnomocnik wniósł o „uchylenie w całości orzeczeń pierwszej oraz drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji”, ewentualnie „w przypadku zaistnienia przesłanek z art. 393¹⁵ Kodeksu postępowania cywilnego [...], o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy” oraz o „zasądzenie od pozwanego na rzecz wnioskodawcy kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych”. Jako okoliczność uzasadniająca rozpoznanie kasacji powołał konieczność ujednoczenia orzecznictwa sądów powszechnych w postępowaniach o ustalenie obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu poprzez wyjaśnienie, czy „poinformowanie przez wnioskodawczynię Danutę S. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o przerwach w prowadzeniu działalności gospodarczej pozwala na przyjęcie, iż zaprzestała ona prowadzenia działalności gospodarczej w myśl przepisu art. 13 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i w związku z tym nie podlegała w zgłoszonych okresach ubezpieczeniu emerytalnemu, chorobowemu i wypadkowemu”.

W uzasadnieniu kasacji pełnomocnik skarżącej podniósł, że stanowisko Sądu drugiej instancji w kwestii odmowy wyłączenia z okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu zgłoszonych przez Danutę S. przerw w prowadzeniu działalności gospodarczej jest błędne. Wskazał, że złożenie organowi rentowemu zawiadomienia o faktycznym zaprzestaniu działalności gospodarczej z uwagi na przerwy w jej prowadzeniu „wypełniają dyspozycję art. 13 ust. 4 ustawy [...] i zwalniają wnioskodawczynię od obowiązku podlegania ubezpieczeniu emerytalnemu, chorobowemu i wypadkowemu”. Na poparcie wyrażonej w ten sposób tezy, pełnomocnik Danuty S. nie podał argumentacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. i art. 233 k.p.c., uwzględniając ich sformułowanie i bardzo lakoniczne uzasadnienie, są chybione. Przyjęcie przez Sąd, że „zawiadomienia złożone przez wnioskodawczynię do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] na okoliczność przerw w prowadzeniu działalności gospodarczej nie mogą być traktowane jako informacja o zaprzestaniu działalności” nie ma żadnego przełożenia na regulację zawartą w art. 233 k.p.c. Przepis ten stanowi bowiem - w § 1 - że „sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na pod-

stawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału”, zaś w § 2 - że „sąd ocenia na tej samej podstawie, jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkodom stawianym przez nią w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu”. To samo dotyczy zarzutu naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. Zdaniem pełnomocnika skarżącej, Sąd uchybił temu przepisowi „poprzez błędną ocenę materiału dowodowego i przyznanie, że wnioskodawczynie nie udowodniła okoliczności zgłoszenia faktu zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej”. Przepis art. 316 § 1 k.p.c. dotyczy tymczasem wydania wyroku, stanowiąc, że „po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy”. W tej sytuacji, rozpoznanie kasacji należy ograniczyć do oceny zasadności jej podstawy przewidzianej w art. 393¹ pkt 1 k.p.c.

Danuta S. prowadzi nieprzerwanie od 1 listopada 1994 r. (wpisaną do ewidencji prowadzonej przez Urząd Miejski w B.) działalność gospodarczą, ostatnio w zakresie krawiectwa lekkiego i ciężkiego (usług oraz produkcji), skupu i sprzedaży artykułów przemysłowych, sprzedaży dewocjonaliów, a także handlu obwoźnego. W roku 2002 zgłosiła w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych „wykreślenie z ubezpieczenia” w okresach: od 1 maja, od 1 czerwca, od 8 lipca, od 15 sierpnia, od 16 września, od 5 października, od 20 listopada i od 20 grudnia. Przerw w prowadzeniu działalności nie zgłosiła ani w ewidencji, ani w Urzędzie Skarbowym.

Na tle stosunkowo prostego stanu faktycznego powstaje cały szereg istotnych problemów prawnych, od których rozstrzygnięcia zależy odpowiedź na pytanie o pojmowanie „wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej” na gruncie przepisów ubezpieczeniowych. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy, osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają obowiązkowi ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, zaś z mocy art. 12 tejże ustawy - także ubezpieczenia wypadkowego. Przymusem ubezpieczenia objęte są osoby, które - stosownie do art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy - prowadzą działalność na podstawie przepisów o działalności gospodarczej. Obowiązek ubezpieczenia trwa - wedle art. 13 pkt 14 ustawy - „od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności do dnia zaprzestania wykonywania tej działalności”. Skarżąca w spornym okresie prowadziła działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej, w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2004 r. Według art. 2 ust. 1 tej ustawy,

działalnością gospodarczą jest „zarobkowa działalność wytwórcza, handlowa, budowlana, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatacja zasobów naturalnych, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”. Działalność taka podlega obowiązkowemu zgłoszeniu organowi ewidencyjnemu (art. 88b). Obowiązek ten obejmuje także zmiany „stanu faktycznego i prawnego odnoszące się do przedsiębiorcy i wykonywanej przez niego działalności gospodarczej [...] powstałe po dniu dokonania wpisu do ewidencji działalności gospodarczej”. Wpis do ewidencji działalności gospodarczej podlega wykreśleniu - między innymi - w przypadku zawiadomienia o zaprzestaniu wykonywania działalności gospodarczej (art. 88e ust. 1 pkt 1). Wpis do ewidencji nie tylko „legalizuje” wykonywanie działalności gospodarczej, ale też wyznacza czasowe granice bycia przedsiębiorcą. Wynikają z niego również inne konsekwencje prawne, przewidziane - zwłaszcza - w prawie podatkowym, czy szerzej - finansowym i w prawie ubezpieczenia społecznego.

Wykładając powołane przepisy należy uwzględnić nie tylko zmiany w przepisach o działalności gospodarczej, ale także, a może nawet przede wszystkim, systemowe zmiany w ubezpieczeniach społecznych po 31 grudnia 1998 r. W szczególności dotyczy to rozszerzenia zakresu podmiotowego ubezpieczeń emerytalnego, rentowego i wypadkowego oraz ich ujednoczenia, jak również ujednoczenia statusu ubezpieczonych poprzez wprowadzenie zasady równego ich traktowania (art. 2a ustawy). Zasada równego traktowania ubezpieczonych dotyczy - między innymi - warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych oraz obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek na ubezpieczenie społeczne (art. 2a ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy). Ma to znaczenie dla pojmowania „wykonywania” działalności gospodarczej, a w konsekwencji dla określenia granic czasowych przymusu ubezpieczenia. Należy je, inaczej niż wynikało to z praktyki ukształtowanej na gruncie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), pojmować - w regule - formalnie. Przemawiają za taką zmianą liczne argumenty. W art. 37 ust. 2 ustawy przewidziany został obowiązek organu ewidencyjnego przekazania jednostce organizacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kopii uprawnień udzielonych przedsiębiorcom oraz decyzji cofających te uprawnienia, jeżeli nie mają obowiązku uzyskania wpisu w systemie REGON. Nadto, jak wynika z art. 13 ustawy, okresy podlegania obowiązkowi ubezpieczenia wyznaczone zostały, co do zasady, przez formalne, a nie faktyczne wykonywanie działalności, która stanowi tytuł ubez-

pieczenia. Poza określeniem ich wprost (pkt 6) lub pośrednio (pkt 9, 13, 14, 16) okres uzyskiwania dochodu, wyznaczony jest trwaniem oznaczonej sytuacji prawnej, zwłaszcza pozostawaniem w zatrudnieniu, niezależnie od podstawy świadczenia pracy. Poza tym, na przedsiębiorcę nałożony został obowiązek zgłaszania w ewidencji zmian nie tylko prawnych, ale i faktycznych. Skoro tak, to okresowe zaprzestanie prowadzenia działalności z różnych przyczyn (np. choroby, urlopu, wyjazdu itp.) powinno być do ewidencji zgłoszone i wpisane.

Rację ma pełnomocnik skarżącej twierdząc, że warunkiem wyłączenia z ubezpieczenia społecznego nie jest zgłoszenie „zawieszenia” działalności gospodarczej w Urzędzie Skarbowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2000 r., II UKN 457/99, OSNAPiUS 2001 nr 18, poz. 564). Jak była już o tym mowa, z prowadzeniem działalności gospodarczej wiążą się rozmaite obowiązki przedsiębiorcy względem rozmaitych instytucji i organów. Każdy z tych obowiązków ma inną podstawę prawną i cel, inną treść, realizowany jest w odrębny sposób oraz w odmiennym trybie. Ten błędny pogląd prawny Sądu nie miał jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Trzeba wszakże dodać, że zgłoszenie „wyrejestrowania z ubezpieczenia” nie jest dla organu rentowego bezwzględnie wiążące. Że podlega kontroli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Że może być w rezultacie tej kontroli podważone (zakwestionowane). Tak jak stało się to w rozpoznawanej sprawie. Że o obowiązku ubezpieczenia przesądzają przepisy prawa, a nie wola ubezpieczonego lub organu rentowego.

W tym miejscu godzi się podnieść rzecz - zdawałoby się oczywistą - że czymś innym jest obowiązek ubezpieczenia, a czymś innym obowiązek opłacania składki na ubezpieczenia. Nie ma tu prostej zależności wyrażającej się w twierdzeniu - kto podlega przymusowi ubezpieczenia z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, ten musi opłacać składki na to ubezpieczenie (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 392/97, OSNAPiUS 1998 nr 19, poz. 584). Udokumentowana i usprawiedliwiona przerwa w faktycznym prowadzeniu działalności gospodarczej, uzasadniająca zwolnienie z opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe ubezpieczonych z innych tytułów, uzasadniałaby, uwzględniając treść art. 2a ustawy, zwolnienie przedsiębiorcy z obowiązku opłacania składek za okresy tych przerw. Skarżąca, składając w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych „wyrejestrowanie z ubezpieczeń” z powołaniem się na chorobę, przedłożyła wprawdzie zaświadczenie lekarskie, jednak nie stwierdzono w nim jej

niezdolności do pracy, ale odnotowano tylko pozostawanie w leczeniu. Samo udzielenie pomocy czy porady lekarskiej nie dowodzi niezdolności do pracy i nie uzasadnia przerwy w prowadzeniu działalności gospodarczej.

Tak więc, w konkluzji należy stwierdzić, że wykreślenie wpisu pozarolniczej działalności gospodarczej z ewidencji lub odnotowanie przerwy w jej prowadzeniu powoduje zawsze - na stałe lub okresowo - ustanie obowiązku ubezpieczenia. Zgłoszenie faktycznego zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej tylko w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych może, ale nie musi prowadzić do ustania przymusu ubezpieczenia (tak jak np. nie uzasadnia zwolnienia z obowiązku ubezpieczenia z tytułu pozostawania w stosunku pracy faktyczna przerwa w wykonywaniu pracy). Zależy to od wyników kontroli, w trakcie której zgłoszenie „wyrejestrowania z ubezpieczeń” poddawane jest weryfikacji. Nie ma natomiast żadnej zależności między obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i obowiązkiem podatkowym.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² k.p.c., orzekł jak w sentencji.

=====